

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

В. Д. Будак

2023 року

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ІЗ ПРОФІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ
НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ**

Розглянуто та схвалено
на засіданні приймальної комісії
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 4 від «26» 04 2023 року)

МИКОЛАЇВ -2023

Прийом на навчання за науковим ступенем доктора філософії в галузі гуманітарних наук здійснюється на конкурсній основі за результатами фахового вступного випробування.

Вступники проходять іспит в обсязі діючих програм ступеня магістр.

Розробник програми фахового вступного випробування:

доктор історичних наук, професор,
зав. кафедри

Н.О. Рижева

Декан факультету
кандидат філологічних наук, доцент
(відповідальний за результати роботи)

О.М. Олексюк

Затверджено на засіданні кафедри історії
Протокол № 18 від « 04 »квітня 2023 року

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету педагогіки
Протокол № 7 від « 13 » квітня 2023 року

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	4
2. Вимоги до проведення вступного іспиту	5
3. Критерії оцінювання під час вступного іспиту	5
4. Програмні положення	6
5. Перелік питань вступного іспиту.....	9
6. Список рекомендованої літератури та джерел.....	12

1. Пояснювальна записка

Програму фахового іспиту для вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 032 «Історія та археологія» (згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 29 квітня 2015 року № 266) розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки магістра відповідної спеціальності.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань вступників на основі ступеня магістр під час вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Мета фахового іспиту – у відповідності до сучасної історичної парадигми, розкрити закономірності розвитку історичного процесу в українських землях, особливості політико-адміністративного статусу українських земель, багатогранність і суперечливість економічного, політичного та культурного життя українського народу, історіографічну традицію розгляду ключових проблем курсу. Фаховий іспит має виявити знання фактичного матеріалу, їх вміння аналізувати основні тенденції історичного розвитку на українських землях. Питання, винесені на фаховий іспит, охоплюють періоди давньої, нової і новітньої історії.

Завдання іспиту: у контексті сучасних реалій часу розглянути процес політичного розвитку українських земель, виявити особливості соціально-економічних реалій України, висвітлити основні тенденції формування культурних і духовних цінностей українського народу, проаналізувати головні напрями розвитку державотворчої ідеї в Україні та основні складові державного будівництва. Поглибити знання майбутнього здобувача наукового ступеня доктора філософії про минулу і сучасну історію українського народу.

Вступні випробування проводяться в обсязі навчальних програм з основних дисциплін навчального плану ступеня бакалавр і магістр – історія України (з найдавніших часів і до сьогодення).

2. Вимоги до проведення вступного іспиту

Фаховий іспит проводиться у формі усних відповідей на питання екзаменаційних білетів, складених відповідно до програми вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук спеціальності 032 «Історія та археологія» за методикою, що визначається кафедрою історії.

Фаховий іспит містить комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки, ступінь оволодіння професійними знаннями та уміннями.

Кожен білет складається з *трьох* питань. Відповіді оцінюються за кредитно-трансферною системою. Виконання завдань іспиту повинно мати виключно самостійний характер. Використання додаткових джерел чи підказування на екзамені забороняються.

Члени комісії повинні пам'ятати про необхідність підтримання на іспиті невимушеної, доброзичливої атмосфери, яка сприятиме спокійній підготовці претендента на навчання за науковим ступенем доктора філософії до відповіді. Водночас важливо органічно поєднувати на іспиті високу вимогливість і об'єктивність при оцінюванні, індивідуальний підхід до аспірантів при визначенні рівня їх знань.

3. Критерії оцінювання під час вступного іспиту

Критерії оцінювання визначаються наступним чином:

ЄВРОПЕЙСЬКА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ECTS:

Національна шкала	„5” відмінно	„4” добре		„3” задовільно		„2” незадовільно	„2” незадов.
Шкала університету	90-100	80-89	70-79	65-69	60-64	35-59	0-34
Шкала ECTS	A	B	C	D	E	F	G
						З можливістю повторного складання	З обов'язковим повторним курсом

ШКАЛА ВИСТАВЛЕННЯ ОЦІНОК

Оцінка ECT8	Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідн ь	ВИЗНАЧЕННЯ	За шкалою навчального закладу	
A	10	ВІДМІННО - відмінне виконання з незначною кількістю помилок.	Відмінно	90-100
B	25	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками.	Добре	80-89
C	30	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок.	Добре	70-79
D	25	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків.	Задовільно	65 - 69
E	10	ЗАДОВІЛЬНО (достатньо) - виконання задовольняє мінімальні критерії.	Задовільно	60-64
EX		НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно опрацювати перед тим, як отримати залік.	Незадовільно	35 - 59
X		НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота.	Незадовільно	0-34

4. Програмні положення.

Тема 1. Стародавня історія України. Українські землі в Княжу добу.

Періодизація історії України. Основні етапи історії української державності, національно-визвольного руху українського народу. Основні етапи розвитку людського суспільства. Найдавніші археологічні пам'ятки на території України. Поява людини сучасного типу на українських землях. Життя та побут людей "кам'яного віку". Трипільська культури. Перші протодержавні утворення на українських землях: кімерійців, таврів, скіфів, сарматів. Античні міста-держави Північного Причорномор'я, Україна в епоху Великого переселення народів. Кочові народи. Готи. Гуни.

Основні теорії та етноси слов'янського етногенезу. Східнослов'янські племена і державоплемінні союзи VI – IX ст. Духовна та матеріальна культура слов'янських племен.

Доба раннього середньовіччя. Київська Русь.

Теорії походження Київської держави. Основні етапи розвитку державності в Київській Русі: політичний, економічний, соціальний та культурний розвиток.

Поширення етноніму "Русь" на всю Київську землю.

Боротьба Русі проти завойовників. Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі. Історичне значення Київської Русі і Галицько-Волинської держави. Культура України IX – першої половини XIV ст.

Тема 2. Українські землі під Литвою та Польщею (XV - перша половина XVII ст.). Запорозька Січ. Національно-визвольна війна українського народу 1648-1657 рр.

Захоплення українських земель сусідніми державами. Литовська доба в історії України. Люблінська унія. Берестейська унія. Боротьба проти національного, релігійного та соціального гніту в українських землях. Виникнення українського козацтва. Концепції його походження. Адміністративно-територіальний устрій Запорозької Січі. Селянсько-козацькі війни та повстання. Боротьба проти турків і татар. Історична роль П. Конашевича-Сагайдачного. Причини, характер, рушійні сили визвольної війни. Етапи української національної революції. Події 1648-1653 років. Переяславський договір 1654 р. Політична ситуація в Україні 1654-1657 рр. Адміністративно-військовий устрій Української держави. Історична роль Б. Хмельницького.

Тема 3. Українські землі в складі Російської та Австрійської імперій (XVIII – початок XX ст.)

Етапи наступу російського царату на автономію України. І. Скоропадський. П. Полуботок. Д. Апостол. К. Розумовський. Остаточне знищення Запорозької Січі. Соціально-економічний розвиток Лівобережжя, Правобережжя та західноукраїнських земель у XVIII ст.

Гайдамацький рух. Опришківство. Коліївщина. Поділи Польщі. Входження Правобережної України до складу Російської імперії. Вітчизняна війна 1812 р. і участь в ній українського народу. Російсько-турецькі війни кінця XVIII ст. та їх наслідки.

Декабристський рух в Україні. “Руська трійця”. Кирило-Мефодіївське товариство. Участь українців у Кримській війні. Оборона Севастополя. Революція 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Здійснення реформ 60-70-х рр. XIX ст. в Україні. Громадівський рух.

Тема 4. Україна в роки російської революції 1905-1907 рр. та Першої світової війни (1914-1918 рр.).

Виникнення українських партій у Наддніпрянській Україні. Україна в 1905-1907 рр. Зростання національної свідомості. Народовці та москвофіли. Виникнення і діяльність “Просвіт”.

Столипінська аграрна реформа в Україні. Західноукраїнські землі в 1900-1918 рр.: політичні партії, стрілецький рух.

Україна в Першій світовій війні. Плани Антанти і Троїстого союзу. Союз визволення України. Негативний вплив війни на становище України.

Тема 5. Українська національно-демократична революція і боротьба за незалежність (1917-1920 рр.)

Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Центральна Рада: етапи її діяльності. Жовтневий переворот в Петрограді і Україна. М. Грушевський. Брест – Литовські мирні переговори та договір.

Гетьманат П. Скоропадського та австро-німецька окупація. Директорія Української Народної Республіки. Західноукраїнська народна республіка. Акт Злуки УНР і ЗУНР. В. Винниченко. Є. Петрушевич.

Радянсько-українські війни. Григор'ївщина. Махновщина. Висунська і Баштанська республіки. Радянсько-польська війна і Україна. С. Петлюра.

Тема 6. Україна в 20-30-ті роки ХХ ст.

Соціально-економічне і політичне становище України на початку 20-х років. УСРР в умовах непу (1921-1928 рр.). Україна в умовах утвердження тоталітарного ладу (1929-1938 рр.). Індустріалізація в Україні: хід і наслідки. Колективізація сільського господарства. Голодомор 1932-1933 рр. Політичні репресії в Україні. Політичне і соціально-економічне становище українських земель в складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. Українська культура 20-30-х рр. ХХ ст.

Тема 7. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)

Україна в європейській політиці на початку Другої світової війни. Початок Другої світової війни.

Приєднання основної частини західноукраїнських земель до СРСР та їх "радянізація". Початок Другої світової війни. Окупація України військами Німеччини та її союзників. Нацистський окупаційний режим. Рух Опору в Україні. Визволення України від фашистських загарбників. Наслідки Другої світової війни для України. Українська культура доби Другої світової війни.

Тема 8. Українська РСР в другій половині 40-х – першій половині 80-х років ХХ ст.

Соціально-економічне становище сільського господарства в Україні після закінчення війни. Експорт зерна на Захід, дотування українським хлібом нових соціалістичних сателітів, фінансування відбудови промисловості, ВПК, ядерних та зовнішньополітичних програм за рахунок матеріальних та людських ресурсів села, (що призвело до голоду 1946–1947 рр.). Проведення управлінської реформи щодо укрупнення колгоспів.

Реформи уряду в сільському господарстві з 1953 р. Ліквідація системи заготівель і введення схеми закупівлі продовольства у колгоспів. Політичне становище України, її роль на міжнародній арені.

Україна в умовах «десталінізації» (1956-1964 рр.) та в роки загострення кризи радянської системи (1965-1985 рр.).

Соціально-економічний розвиток України. Наростання застійних та кризових явищ у суспільстві. Політичне життя країни. Шістдесятники. Дисиденти. Об'єктивна необхідність політичних реформ.

Розвиток економіки, управління та соціальної сфери в другій половині 1960-х – першій половині 1980-х рр. Основні чинники кризових явищ в цих галузях. Закономірності еволюційної деградації та вичерпаності радянської соціалістичної системи в 1970–1980-х рр.

Тема 9. Утвердження незалежної України

Україна і процес перебудови в СРСР. Чорнобильська катастрофа. Проголошення незалежності України. Суспільно-політичне життя в Україні в 90-ті роки. Вибори першого президента України. Соціально-політичне становище в незалежній Україні. Конституційний процес та особливості Конституції України 1996 р. Вибори до Верховної Ради 1998, 2002, 2006 рр.

Вибори Президента України 1999 р. Політична ситуація в Україні у 2000 - 2004 рр., причини її загострення.

Основні події політичного життя України наприкінці 2004 - у 2010 рр. Президентські вибори восени 2004 р. "Помаранчева революція". Політична та економічна ситуація в країні у 2005-2010 рр. Розклад політичних сил на президентських виборах 2010 р.

Політичні партії в Україні. Параметри життєдіяльності політичних партій.

Революція гідності, її хід та наслідки. Президентські та парламентські вибори 2014 року. Анексія Криму та події на Сході України. Євроатлантичний вектор зовнішньої політики України. Здобуття Томасу та церковні відносини в сучасній Україні.

Дев'ять років війни Росії проти України. Розгортання тотального наступу загарбників та масовий супротив українського народу. Військові та невійськові форми допомоги країн Світу та НАТО Україні під час війни. Перспективні напрями співробітництва після її закінчення.

Національно-культурне відродження. Стан та проблеми освіти. Здобутки літератури, мистецтва, фізичної культури та спорту.

Реформування освітньої сфери. Розвиток науки.

5. Перелік питань вступного іспиту

1. Утворення та розвиток античних міст-держав на території України.
2. Розселення східних слов'ян та перші державні утворення напередодні виникнення Київської Русі.
3. Охарактеризуйте теорії походження Київської Русі.
4. Культурний розвиток Київської Русі.
5. Головні аспекти зовнішньої політики Київської Русі.
6. Сутність і значення феодальної роздробленості Київської Русі.
7. Утворення Галицько-Волинського князівства та його розвиток. Внутрішня і зовнішня політика князівства в часи правління Романа Мстиславовича та Данила Галицького.
8. Причини занепаду Галицько-Волинського князівства.
9. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Великого князівства Литовського.
10. Зовнішня політика ВКЛ у другій половині XIV – поч. XVI ст.: відносини з Московською державою, татарами, хрестоносцями.
11. Причини виникнення Запорізької Січі.

12. Соціально-економічний розвиток українських земель в другій половині XVI - першій половині – XVII ст.
13. Люблінська унія 1569 року: причини, значення, наслідки.
14. Берестейська церковна унія 1596 року: причини, значення, наслідки.
15. Виникнення українського козацтва. Проблема витоків українського козацтва в сучасній історіографії.
16. Селянсько-козацькі повстання кінця XVI ст. – 30-х рр. XVII ст.
17. Визначте головні аспекти процесу формування української козацької держави в ході Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.
18. Соціально-політичні наслідки Визвольної війни українського народу XVII ст.
19. Боротьба козацько-старшинських угруповань Гетьманщини у 60-80-х рр. ХУІІ ст. за владу.
20. Проаналізуйте внутрішню та зовнішню політику гетьмана П.Дорошенка.
21. Особливості адміністративного устрою Запорізької Січі.
22. Внутрішня та зовнішня політика Івана Мазепи. Північна війна та Україна.
23. Суспільно-політичний та державний устрій Гетьманщини другої половини ХУІІ – першої половини ХУІІІ ст.
24. Гайдамацький рух в Україні.
25. Освоєння та заселення Північного Причорномор'я в другій половині ХVІІІ-на початку ХІХ ст.
26. Соціально-економічне та політичне становище західноукраїнських земель під владою Австрії (друга половина ХУІІІ – перша половина ХІХ ст..).
27. Особливості розвитку капіталізму в Україні другої половини ХІХ на початку ХХ ст.
28. Основні аспекти соціально-економічного розвитку Миколаївщини в ХІХ- початку ХХ ст.
29. Скасування кріпосного права в Україні. Реформи 60-70-х рр. ХІХ ст. в Україні.
30. Особливості формування робітничого класу України в ХІХ ст.
31. Утворення політичних партій в Україні їх соціальна база та метав кінці ХІХ – на початку ХХ ст.
32. Столипінська аграрна реформа та її наслідки в Україні.
33. Утворення і розвиток Західноукраїнської Народної Республіки.
34. Іноземна інтервенція та білогвардійські війська в Україні в 1918 – 1920 рр.
35. Проблема утвердження державності в Україні в 1917-1921 рр.
36. Брестський мирний договір 1918 р. і його наслідки для України.
37. Охарактеризуйте процес утворення та діяльність Центральної Ради
38. Охарактеризуйте Універсали Центральної Ради.

39. Повалення гетьманату. Прихід до влади Директорії УНР. Внутрішня і зовнішня політика Директорії.
40. «Отаманщина» та анархістські рухи в Україні періоду національно-визвольних змагань 1917-1921 років.
41. Наслідки Першої світової війни для України.
42. Охарактеризуйте політику НЕПу в Україні. Її сутність, підсумки.
43. Ліквідація альтернативних політичних партій та встановлення більшовицького єдиновладдя в УСРР у 1920-х роках.
44. Генеза суспільно-політичного розвитку Півдня України в 1920-30-х роках.
45. Причини та шляхи утвердження радянської влади в Україні (1918-1921 роки).
46. Охарактеризуйте внутрішню політику Гетьманату Скоропадського в 1918 році.
47. Проаналізуйте причини поразки української національно-визвольної революції 1917-1921 рр.
48. Причини перемоги більшовиків у громадянській війні 1917-1921 рр.
49. Соціально-економічний розвиток Миколаївщини в 1921-1939 рр.
50. Проаналізуйте основні аспекти та наслідки політики колективізації в Україні.
51. Репресії тоталітарного режиму на Миколаївщині в 1920-1950-х рр.
52. Висвітліть причини і наслідки голоду 1921-1923 рр. в Україні.
53. Проаналізуйте хід та наслідки політики індустріалізації в Україні.
54. Дослідження трагедії Голодомору 1932–1933 рр. в історіографії.
55. Голод 1932-1933 років на Миколаївщині.
56. Звільнення Києва від гітлерівських загарбників. Битва за Дніпро та Корсунь-Шевченківська операція.
57. Проблеми соціально-економічного та політичного розвитку України на сучасному етапі.
58. Початок Другої світової війни. Україна в планах гітлерівської Німеччини.
59. Формування «неформальних» об'єднань в Україні періоду перебудови. Утворення Народного Руху України.
60. Основні напрями зовнішньої політики незалежної України
61. Геополітичне положення України в умовах глобалізації. Європейська інтеграція і перспективи вступу до НАТО і ЄС.
62. Церковно-релігійні процеси в незалежній Україні.
63. Стан і проблеми національної економіки в 1991–1994 рр.
64. Визволення України від гітлерівських окупантів (1943–1944 рр.).
65. Охарактеризуйте соціально-економічну політику в УРСР 1953-1965 років.
66. Охарактеризуйте політику українізації в УСРР.
67. Проаналізуйте процес формування багатопартійної системи в Україні наприкінці 1980-х-початку 1990-х років.
68. Чорнобильська катастрофа та її наслідки.

69. Охарактеризуйте політику окупаційної німецько-румунської влади на Півдні України в 1941-1944 рр.
70. Соціально-економічний розвиток Миколаївщини в період незалежності.
71. Підпільно-партизанські рухи на території Миколаївщини в період Другої світової війни. Звільнення Миколаєва від гітлерівських загарбників.
72. Головні аспекти антирелігійної політики більшовиків у 1920-30-х роках.
73. Особливості повоєнної відбудови України 1945-1949 років.
74. Передумови, реалії та наслідки Голоду 1946-1947 рр. в Україні.
75. Соціально-економічний розвиток Миколаївщини в 1945-1985 роках.
76. Соціально-економічний розвиток України в 1956-1964 рр.
77. Особливості соціально-економічного розвитку України в 1990-х роках.
78. Передумови проголошення державної незалежності України.
79. Формування та сучасний стан багатопартійної системи в Україні.
80. Напрями гуманітарної політики в Україні періоду незалежності
81. Південь України у державотворчих процесах 1985-1991 років.
82. Помаранчева революція. Причини та наслідки.
83. Політична та економічна ситуація в Україні у 2005-2014 рр.
84. Революція гідності, її хід, рушійні сили та наслідки в Україні.
85. Анексія Криму та військовий конфлікт на Сході України.
86. Культурно-релігійні реалії. Здобуття Томасу та церковні відносини в сучасній Україні.
87. Війна Росії проти України. Розгортання тотального наступу загарбників та масовий супротив українського народу в 2022-2023 рр.
88. Реакція міжнародного товариства на військове вторгнення Росії в Україну в 2022-2023 рр.
89. Геополітичні наслідки російського вторгнення в Україну в 2022-2023 рр.
90. Військові та невійськові форми допомоги Україні країнами Світу та НАТО під час війни в 2022-2023 рр.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-територіальний устрій України: Довідник. – К., 2005.
2. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник. – Вид. 2-ге, допов., доопрац. – К.: Наук. думка, 2005.
3. Видатні постаті України: Біографічний довідник. – К.: МАУП, Книжкова палата України, 2004.
4. Енциклопедія історії України: В 5 т. / Гол. редкол. В.А.Смолій. – К.: Наук. думка, 2005..
5. І.Войцехівська «Спеціальні історичні дисципліни».- Київ.- Либідь-2013.- 298 с.

6. Іванченко Р.П. Історія без міфів. Бесіди з історії української державності. – Вінниця: Континент-Прим., 2004.
7. Ільєнко І. В пазурах у двоглавого: Українство під царським гнітом (1654-1917). – К.: Ярославів Вал, 2004.
8. Історія України. Документи. Матеріали / Уклад., комент. В.Короля. – К., 2001.
9. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006.
10. Історія України: Навч. посіб. / О.Бажан, О.Білоусько, В.Власов, Ю.Мицик. – К.: Дельта, 2006..
11. Капелюшний В. П. Здобута і втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.). / В.П. Капелюшний. — К.: Олан, 2003 — 608 с.
12. Левенець Ю. Теоретико-методологічні засади української суспільно—політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ — початок ХХ століття). / Ю.Левенець. — К.: Стилос, 2001. — 585 с.
13. Литвин В. Історія України: Підручник. – К.: Наук. думка, 2006.
14. Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слісаренко, В.І.Гусєв, В.П.Дрожжин та ін. – К., 2000.
15. Остафійчук В.Ф. Історія України: сучасне бачення: Навч. посіб. – 4-те вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2008.
16. Панченко О. Україна і євреї. – Гадяч, 2006.
17. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. – К., 1995.
18. Попок А.А. Українці на Далекому Сході: організації, події, персоналії: Довідник. – К.: Альтерпрес, 2004.
19. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. – Київ, 2015.
20. Проблеми та методологія вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України, 2012. — Вип. 7. — 318 с.
21. Проблеми та методологія вивчення історії Української революції 1917—1921 років. Збірник наукових статей / Головний редактор Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України, 2011. — Вип. 6.— 432 с.
22. Проблеми та методологія вивчення історії української революції 1917–1921 рр. / Головний редактор Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України. — Випуск 4. — К., 2009. — 278 с.
23. Проблеми та методологія вивчення історії української революції 1917–1921 рр. Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України. — Випуск 5. — К., 2010. — 340 с.
24. Провідники духовності в Україні: Довідник / За ред. І.Ф.Кураса. – К., 2003.
25. Реєнт О.П., Шевченко В.М. Історія України у схемах і таблицях: Навч. посіб. для вузів і шкіл. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2005.

26. Савченко Н.М., Подольський М.К. Історія України: модульний курс: Навч. посіб. – К.: Вид-во Фірма “ІНКОС”, “Центр навчальної літератури”, 2006.
27. Світлична В.В. Історія України: Навч. посіб. – 4-е вид. – К.: Каравела, 2008.
28. Солдатенко В.Ф. Новітні тенденції й актуальні проблеми історіографічного освоєння процесів революційної доби 1917—1920 рр. в Україні / В.Ф. Солдатенко // Український історичний журнал. — 2008. — № 1. — С. 75—88.
29. Україна в ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. (1900–2000). / Упоряд.: А. Г.Слюсаренко, В. І. Гусєв, Король В. Ю. та ін. — К. : Вища школа, 2000. — 351 с.
30. Українське козацтво: Мала енциклопедія. – К.: Запоріжжя, 2002.
31. Файзулін Я. Невідомі спогади генерал-хоружного армії УНР Юрія Тютюника / Я. Файзулін // Український історичний збірник. — 2011. — Вип.4. — С. 290—302.
32. Федака С. Літописні джерела з історії княжої і козацької України-Русі. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2003.
33. Чмиленко Ф.О. Посібник до вивчення дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень» / Ф.О. Чмиленко. – К., 2010. – 348 с.
34. Калакура Я. «Історіографія історія України» - Навчально-методичний посібник. Київ.- 2012.- 329 с.;
35. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – Вид. 2-ге, переробл. та розшир. – К.: Критика, 2005.
36. Власов К. П. Методы исследований и организация экспериментов / К. П. Власов, А. А. Киселева. – Х.: Гуманит. Центр, 2002. – 256 с.
37. Грищенко М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. /І. М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.О. Борисенко. – К.: Київ. Нац.. торг-екон. Ун-т, 2001. – 186 с.
38. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.
39. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.С. Марцин та ін.. – Л.: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
40. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб./ Г.С. Цехмістрова. – К.: Вид.дім «Слово», 2003. – 240 с.
41. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник /В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 5-те вид., стер. – К.: Знання, 2006. -307 с.
42. Україна в історії Європи ХІХ — початку ХХІ ст.: історичні нариси / За ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2020. – 814 с.
43. Якубова Л. Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів. – К.: ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2019. – 392 с.

44. From "the Ukraine" to Ukraine. A Contemporary History of 1991-2021 / Edited by Matthew Rojansky, Georgiy Kasianov and Mykhailo Minakov. – Ibidem Press, 2021. – 472 p.